

המבקשת:

האגודה לזכויות האזרח בישראל

ע"י ב"כ עוה"ד אבנר פינצ'וק ו/או דן יקיר ו/או דנה אלכסנדר ו/או מיכל פינצ'וק ו/או עאוני בנא ו/או לילה מרגלית ו/או באנה שגרי-בדארנה ו/או שרון אברהם-ויס ו/או סוניה בלוס ו/או לימור יהודה ו/או עאזם בשארה ו/או עודד פלר

מהאגודה לזכויות האזרח בישראל
רחוב נחלת בנימין 75, תל אביב 65154
טלפון: 5608185-03, פקס: 5608165-03

בעניין:

ניר בכר

התובע:

ע"י ב"כ עוה"ד ד"ר ליפא מאיר ו/או ענת קנת ו/או כפיר מזרחי ואח'

מרחוב איתמר בן אבי"י 4, תל אביב 64736
טלפון: 6070600-03; פקס: 6070666-03

- נ ג ד -

הנתבעת:

ידיעות אחרונות בע"מ

ע"י ב"כ עוה"ד אריאל שמר ו/או ורד גרטל

מרחוב דניאל פריש 3 ת"א 64731
טלפון: 6091001-03 פקס: 6091002-03

בקשה להצטרף כ"ידיד בית המשפט"

בית הדין נכבד מתבקש לאפשר למבקשת להגיש חוות דעת כ"ידידת בית המשפט" במסגרת הדיון בתביעה זו.

1. המבקשת, **האגודה לזכויות האזרח בישראל**, היא עמותה רשומה, הפועלת מזה למעלה משלושים שנים לקידום זכויות האדם בישראל באמצעות חינוך, הסברה, התכתבות עם גורמי ממשל, טיפול בפניות ציבור, ובאמצעות התדיינות משפטיות.

2. במהלך השנים ניהלה המבקשת התדיינויות רבות לקידום חופש הביטוי והעיתונות וביניהם: בג"צ 153/83 לוי נ' מפקד המחוז הדרומי של משטרת ישראל, פ"ד לח (2) 393 (חופש ההפגנה); בג"צ 292/83 נאמני הר הבית נ' מפקד משטרת ירושלים, פ"ד לח (2) 449 (חופש ההפגנה וחופש הדת); בג"צ 14/86 לאור נ' המועצה לביקורת סרטים ומחזות, פ"ד מא (1) 421 (צנזורה על מחזות); בג"צ 931, 869/92 זילי נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת ה-13; האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' מנכ"ל רשות השידור, פ"ד מו (2) 692 (הגבלות על שידורי רדיו וטלוויזיה בתקופת בחירות); עע"א 4463/94 גולן נ' שירות בתי הסוהר, פ"ד נ (4) 136 (זכותו של אסיר לכתוב טור בעיתון); בג"צ 273/97 האגודה לשמירת זכויות הפרט נ' שר החינוך, התרבות והספורט, פ"ד נא (5) 822 (התערבות שר החינוך בתכנים של שידור טלוויזיה); בג"צ 6652/96 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' שר הפנים, פ"ד נב (3) 117 (עתירה לביטול פקודת העיתונות כסותרת את חוק יסוד: חופש העיסוק); דנ"פ 8613/96 ג'בארין נ' מ"י, פ"ד נד (5) 193 (חופש העיתונות וגבולות העבירה של פרסום דברי שבח לאלימות); בג"צ 651/03 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' יו"ר ועדת הבחירות המרכזית לכנסת השש-עשרה, פ"ד נז (2) 62 (פסילת תשדירי תעמולת הבחירות).

3. המבקשת משתתפת בדיונים רבים בוועדות הכנסת בנושאים הקשורים לחופש העיתונות, כמו, למשל, הגבלת פרסום שמות חשודים, ביטול פקודת העיתונות, הצנזורה הצבאית, והגבלות על פרסום דו"חות של ועדות חקירה ממלכתיות.

4. בנוסף מנהלת המבקשת התכתבות עם רשויות שונות סביב הגבלות על חופש העיתונות. במהלך השנתיים האחרונות, למשל, התערבה המבקשת בנושאים כמו הטרדת עיתונאים על ידי השב"כ והמשטרה; הבטחת הסיקור העיתונאי של ביצוע ההתנתקות ברצועת עזה; חלוקה סלקטיבית של תעודות עיתונאי והחרמתן; חקירות נגד מפעילי אתרי אינטרנט בשל פרסומים של צדדים שלישיים באתריהם; איסור על פרסום כתב עת בשפה הערבית; מעצר העיתונאי פיטר הונאם; חקירתו של העיתונאי ברוך קרא ועוד.

5. המבקשת פועלת גם לקידום הזכות לדעת וחופש מידע. בין היתר נטלה המבקשת חלק בוועדה, שניסחה את הצעת חוק חופש המידע, שאומצה לימים על ידי הכנסת, והגישה עתירות שונות בתביעה לחשוף מידע בפני הציבור.

6. בתיק שבנדון מתבקש בית הדין הנכבד להכריע בשאלת פיטוריו של עיתונאי ועורך בכיר ממשרתו ב"ידיעות האחרונות". בין הצדדים נטושה מחלוקת עובדתית: התובע טוען, כי פוטר בעקבות מחלוקת סביב תחקירים, שפירסם בנושא שחיתות שלטונית, ועל רקע לחצים חוזרים ונשנים, שהופעלו עליו כדי שיסטה מכללי האתיקה העיתונאית. העיתון הנתבע מכחיש טענות אלה.

7. למבקשת אין את הכלים, גם לא את היומרה, להכריע במחלוקות העובדתיות שבין הצדדים. יחד עם זאת, לכשתוכרע המחלוקת העובדתית על ידי בית הדין עשויות לעלות לדיון סוגיות משפטיות עקרוניות, שההכרעה בהן תשליך על חופש הביטוי והעיתונות בארץ ועל זכות הציבור לדעת. בהתאם לסדרי הדין ולפרקטיקה הנוהגת בבית הדין אין זה נהוג לפצל בין שלב בירור העובדות לבין שלב ההכרעה בסוגיות המשפטיות, שמעלות עובדות אלו. לאור זאת, על מנת שחוות דעתה של המבקשת בסוגיות העקרוניות האמורות תעמוד בפני בית הדין הנכבד קודם שיכריע בהן, יתבקש בית הדין הנכבד לאפשר למבקשת לומר את דברה בטרם יינתן פסק הדין.

העניין הציבורי בסכסוך הקונקרטי: חופש הביטוי וזכות הציבור לדעת

8. **חופש הביטוי הוא זכות יסוד חוקתית**, "נשמט אפה של הדמוקרטיה". חופש העיתונות הוא פלג מרכזי של חופש הביטוי. חופש העיתונות אינו רק זכות של היחיד, אלא גם תנאי לקיומו של משטר דמוקרטי. "עיתונות חופשית היא ... תנאי הכרחי לדמוקרטיה. ... יש עיתונות חופשית – יש דמוקרטיה; אין עיתונות חופשית – אין דמוקרטיה." (דנ"א 7325/95 ידיעות אחרונות בע"מ נ' קראוס, פ"ד נב (3) 1, 55).

9. **העיתונות היא גם זרוע הארוכה של הציבור**. "עיתונות חופשית, אחראית ומקצועית מציידת את האזרח במכשיר שאין בלתו לניהול חייו האזרחיים, כראוי, לפי טעמו ולפי צרכיו". דין וחשבון הוועדה הציבורית לחוקי העתונות (תשנ"ז). "כלי התקשורת הם גורמים המסייעים בעיצוב דעתו של האזרח ומאפשרים לו שקילה ובחירה חופשיות, תוך ידיעה של המתהווה ותוך יכולת להעריך טיבו וטבעו של כל אירוע, כל הצעה וכל דבר ביקורת" (ב"ש 298/86 ציטרין נ' בית הדין המשמעתי של לשכת עורכי הדין, פ"ד מא(2) 337, 358).

10. **לאור זאת, ההכרעה בסכסוך הפרטי שלפנינו עשויה להשליך לא רק על היחסים שבין הצדדים אלא על זכויות היסוד של כל אחת ואחד מבני הציבור**. כפי שכתב לפני שנים רבות השופט ח' כהן, חופש העיתונות אינה רק זכותו של העיתון או העיתונאי...:

"היא זכות של כל אחד ואחד מאיתנו. היא זכות הפרט. זכותי היא לקבל בצינורות האפשריים והמקובלים והחוקיים את האינפורמציה הטובה והמדוייקת והמוסמכת והמקיפה והרבה ביותר, וזכותי היא להביא לאחרים בצינורות המקובלים והחוקיים והאפשריים האלה את כל מה שאני יכול להביא לידיעתם, על מנת שידעו הם ויכירו מה דעתי על העניינים העומדים על סדר יומה של הציבוריות". (ח' כהן "חופש הביטוי וזכויות הפרט" 197 השנה של העיתונאים (תשי"ח) 189).

11. זה מכבר כתב פרופ' אהרן ברק, כי כיום ניתן לדבר בישראל על **תרבות חברתית ועל מסורת של חופש ביטוי** (אהרן ברק "המסורת של חופש הביטוי בישראל ובעיותיה" משפטים כז (תשנ"ז) 223,

228). מסורת זו פותחה בעיקרה על ידי מערכת המשפט וביססה את זכותו של הפרט אל מול השלטון.

12. אלא שחופש הביטוי עלול להיפגע גם במישור היחסים שבין הפרטים לבין עצמם:

"... עיקר הבעיה היום היא באותם היבטים של חופש הביטוי, אשר המסורת שלנו טרם התמודדה עימם. זהו הדור השני של בעיות בתחום חופש הביטוי. אלה הן בעיות הקשורות ביחסים בין פרט לפרט, ובעיקר בין הפרט לבין התקשורת הפרטית." (שם, 247).

13. ואכן, בשנים האחרונות אנו עדים פעם אחר פעם להתרחשויות בשדה התקשורת הפרטית, אשר מציבות אתגרים חדשים בפני חופש הביטוי ובפני זכות הציבור לדעת. שוב ושוב התבררנו, כי בעלים או מנהלים של אמצעי תקשורת זה או אחר מנעו פרסום (או שידור) של כתבות ותחקירים משיקולים עסקיים או משיקולים זרים אחרים. לא אחת גם פוטרו עיתונאים, לאחר שניסו להתעקש על מילוי שליחותם העיתונאית או סרבו לקבל תכתיבים ולפרסם דברים לא מדויקים או מוטים.

14. מקרים אלה, שהסתיימו בהתאם לרצונם של בעלי השליטה באמצעי התקשורת שהיו מעורבים בהם, עלולים לשדר מסר קשה בכל שדרות העיתונות בארץ: עיתונאי, החפץ לשמור על מקום עבודתו, חייב להכפיף את שיקול דעתו המקצועי, את האינטרס הציבורי ואת האתיקה שלו לרצונו של המו"ל או העורך. ככל שמסר מעין זה יחלחל וישתלט על שדה העיתונות בישראל, כי אז תיגרם פגיעה קשה לחופש הביטוי, לזכות הציבור לדעת ולדמוקרטיה. "שוק הרעיונות" עלול להפוך ל"שוק הרעיון" הבלעדי" (כדברי הנשיא שמגר בבג"צ 6218/93 ד"ר שלמה כהן נ' לשכת עורכי הדין, פ"ד מט(2) 529, 540). "המסורת של חופש הביטוי", שאותה ביססה מערכת המשפט בדי עמל ובמשך שנים ארוכות, תיעלם.

15. החשש לפגיעה בחופש הביטוי ובזכות הציבור לדעת רק מתגבר לנוכח קיומו של "כשל שוק" ב"שוק" העיתונות בישראל. כפי שמסביר פרופ' ברק:

"[...] העיתון שולט בבמת הדיבור, שהיא מהבמות הציבוריות החשובות ביותר במשטר הדמוקרטי. עקרונית, כל אחד יכול לרכוש לעצמו במה זו. למעשה מעטים הם הרוכשים. ישנה ריכוזיות של שליטה בבמה זו. קיים 'כשל שוק חוקתי' בתחום זה. מי ששולט בבמה זו שולט בנכס שהוא חיוני למשטר דמוקרטי." (ברק, שם, 243; וראו גם: אהרן ברק "על העיתונות הפרטית" עלי משפט ב (תשס"ב) 293, 294; וכן, חוות דעתו של הנשיא שמגר בבג"צ 6218/93 ד"ר שלמה כהן נ' לשכת עורכי הדין, פ"ד מט(2) 529).

16. התמודדות עם האתגרים החדשים, המסכנים את חופש הביטוי, עשויה לדרוש דיון והכרעה בסוגיות עקרוניות, אשר טרם נדונו בפסיקה. כך, למשל, לא התקיים דיון מעמיק במתח המובנה בין ביסוסים שונים של חופש הביטוי – אוטונומיה ומימוש עצמי מזה מול חקר האמת והשיח הדמוקרטי מזה. כפי שכותבת ד"ר אילנה דיין אורבך:

"הפסיקה הישראלית בנושא חופש הביטוי חסרה משנה סדורה שתציע את המצע התיאורטי בבסיס הזכות החוקתית לביטוי חופשי... בית המשפט התגייס במהלך השנים... להגנתו של הדובר היחיד מפני נחת זרועו של השלטון המצנזר. הוא לא פגש עובדתית וממילא גם לא שקל משפטית, סכנות אחרות שאורבות לחופש הביטוי, שיש בהן כדי לחייב את השופט להכרעה 'אידיאולוגית' מן הסוג האמור" (אילנה דיין אורבך "המודל הדמוקרטי של חופש הביטוי" עיוני משפט כ (תשנ"ז) 377, 384).

17. וכך מתאר פרופ' ברק את השאלות המשפטיות, שאותן יהיה על מערכת המשפט לפתור בעתיד כדי להגן על חופש הביטוי בישראל:

"אם נתמקד בחופש הביטוי של הפרט כנגד העיתון, הרי כנגדו עומד חופש הביטוי, הקניין והעיסוק של העיתון כלפי הפרט. כיצד ניתן לפתור דילמה זו? פתרונה הראוי הוא במציאת איזון עקרוני בין השניים. עניין לנו בהתנגשות 'משפחתית' בתוך משפחת הזכויות החוקתיות... יהיה מקום לפתח נוסחאות איזון שונות המשקפות טיפוסים של מצבים. אכן, לא הרי האיזון הראוי ביחסים שבין עיתונאי לעיתונו כהרי האיזון הראוי ביחסים שבין פרט שאינו עיתונאי לבין העיתון. ליחסי עובד – מעביד השפעה על נוסחת האיזון... אך טבעי הוא אפוא, כי ריבוי המצבים יצריך פיתוח של נוסחאות איזון שונות..." (ברק, שם, 243).

18. בכפוף לתוצאות הברור במחלוקות העובדתיות, שמעורר תיק זה (ושבהן, כאמור, אין המבקשת נוקטת עמדה, ראו סעיף 7 לעיל), הרי שהתיק עשוי להניח לפתחו של בית הדין הנכבד דילמות ובעיות מן הסוג, שמתאר פרופ' ברק.

כך, למשל, עשוי בית הדין להידרש לאיזון הראוי בין הפררוגטיבה של עורך העיתון ובעליו לבין זכות הציבור לדעת, בין חובותיו של העיתונאי כלפי מעסיקו לבין חובותיו האתיות, ובין זכותו של עיתון להגנה על סודותיו לבין זכותו של הציבור לדעת כיצד מתנהלות במות התקשורת המרכזיות, שמהן הוא ניזון.

כמסד לעריכת איזונים מעין אלה, עשוי בית הדין הנכבד להידרש גם לשאלת מעמדם של העיתונות הפרטית ושל העיתונאים העובדים בה – האם "ככל עובד העיתונאי"? והאם העיתונות הפרטית היא עוד מפעל בסקטור הפרטי, שאינו חב חובות אלא לבעלי המניות, או שמא, כפי שמציע פרופ' ברק, מדובר בגוף בעל פונקציה ציבורית, הנושא גם בחובת נאמנות משפטית כלפי הציבור.

19. לכל הכרעה בסוגיות עקרוניות אלו תהא השפעה על התנהלותם בעתיד של עיתונאים, עורכים ובעלי עיתון בישראל, והשלכות מרחיקות לכת על האופן, שבו ימומשו זכויותיו של הציבור ויחידיו לחופש ביטוי ולחופש מידע.

צירוף המבקשת כ"ידיד בית המשפט"

20. לסכסוך הקונקרטי בתיק זה יש אפוא, היבטים כלליים ומהותיים יותר, הנוגעים לקיומם של חופש הביטוי וחופש המידע. לפני כעשור הכיר בית המשפט העליון בקיומו של מוסד "ידיד בית המשפט" והתווה את השיקולים לצירוף המבקש להצטרף לדיון במעמד זה. "בצד הכלל העקרוני לפיו בפני בית המשפט מצויים בעלי הדין הנוגעים בסכסוך הספציפי... מצווה בית המשפט הדין בסכסוך ליתן דעתו – במקרים המתאימים לכך – גם להיבטים כוללניים יותר של הסכסוך שבפניו. מטעם זה, מוסמך לעתים בית המשפט לצרף צדדים להליך עצמו מיזמתו שלו, בכדי להכריע בסכסוך באופן יעיל ושלם... כך, מקום בו ישנו גוף ציבורי – שאמנם אינו צד ישיר להליך – אך יש לו אינטרס רחב בפתרון ההליך והיכרות עם המטריה הנדונה, הרי שיינתן לאותו הגוף להשמיע עמדתו בנדון בצד העותר, לו יש נגיעה אישית או ישירה לעניין... בכך, יינתן ביטוי לאותם הגורמים המייצגים והמומחים, שיש להם עניין בנושא הדיון ויש בידיהם, בה בעת, לסייע לבית המשפט בגיבוש עמדה והלכה המשקפת נאמנה את מגוון המצבים והבעיות שבסוגיה שבפניו" (מ"ח 7929/96 כוזלי נ' מ"י, פ"ד נג (1) 529, 554).

21. האמור לעיל אינו נכון רק לגבי בית המשפט העליון אלא לכל ערכאה שיפוטית שהיא. בית הדין הארצי לעבודה קבע, כי שערי "אינם נעולים, ופתוחים הם בפני העותר הציבורי", וכי אמות-המידה בכל הנוגע לזכות העמידה של העותר הציבורי בבית-הדין לעבודה, כמוהן כאלה החלות בבית-המשפט העליון, כפי שנקבעו זה מכבר. " (ע"ע 1233/01 אוריאלי - עיריית הרצליה, פד"ע לז 508, 513). למקרים נוספים, שבהם התירו בתי הדין לעבודה התייצבות של טוען ציבורי, ראו, למשל: ע"ע 1415/01 לשכת עורכי הדין – הורן נ' הביטוח הלאומי, פס"ד מיום 18.1.2001 ("אין כל מניעה להצטרפותו של עותר ציבורי בפני בית הדין לעבודה, בה במידה שאין מניעה שכזו להצטרפותו של עותר לציבורי להליך המתקיים בבית הדין הגבוה לצדק"); בש"א (ת"א) 3415/00 נעמת - כלל חברה לביטוח בע"מ ("מכאן שביסוד הסכסוך עומדים, בין השאר, שיקולים חוקתיים הנוגעים לבטחון הסוציאלי של נשים לעומת גברים, וליישומו של עקרון השוויון - שהוא עקרון יסוד מרכזי בשיטת המשפט הישראלי"); (ע"ב (ת"א) 3616/03 הסתדרות רופאי ישראל - ד"ר ריינר (פס"ד מיום 16.3.2005); וכן בש"א (י-ם) 2137/05 "הגיחון" מפעלי מים וביוב בירושלים בע"מ - וכסלר עוזיאל (פס"ד מיום 15.12.2005).

22. להכרעה בתיק דנן עשויות להיות השלכות חשובות על זכויות יסוד חוקתיות ועל אינטרסים ציבוריים, המעוגנים אף הם בחוקי היסוד ובשיטת המשטר הדמוקרטי במדינת ישראל. צירופו של

צד "ציבורי" מתחייב במיוחד במקרים, שבהם מועלית שאלה קונסטיטוציונית חשובה (ראו: דב"ע נז/4-16 מרכז השלטון המקומי בישראל - הסתדרות העובדים הכללית, פד"ע לב 1, 35).

23. לאור ההלכה, שנפסקה בעניין כוזלי, מתאים המקרה הנדון לצרוף המבקשת כ"ידידת בית המשפט". המבקשת משמשת לא אחת כ"עותרת ציבורית" בנושאים שונים בעלי חשיבות ציבורית כללית, הקשורים לשלטון החוק במובנו הרחב ולעניינים בעלי אופי חוקתי" (בג"צ 651/03 האגודה לזכויות האזרח בישראל נ' יו"ר ועדת הבחירות לכנסת השש-עשרה, פ"ד נז (2) 62, 69).

24. מטבע הדברים, האינטרסים והשיקולים, שמנחים את הצדדים לסכסוך הקונקרטי, הם רבים ומגוונים. אינטרסים ושיקולים אלה הם כמובן לגיטימיים: בניהול הסכסוך שביניהם אין הצדדים לסכסוך חייבים להכפיפם לאינטרסים הציבוריים. על כן אין בהליך האדברסרי, שהצדדים עתידים לנהל, כדי להבטיח קיומו של דיון בהיבטים הציבוריים והחוקתיים, שעשויים להיות להכרעתו של בית הדין. על כן, צירוף המבקשת כ"ידידת בית משפט" הוא ראוי, כיוון שמחד גיסא יש בו כדי לתרום תרומה מחדשת, שהיא בעלת משמעות בהקשר לסוגיה, המתבררת לפני בית הדין, ומאידך גיסא, יש "מקום לחשש, שהבירור הנאות ילקה בשל אי צירוף צד נוסף" (בג"ץ 5883/93 יהלום נ' המפקח הכללי, משטרת ישראל, תק-על 94(2) 2102, נזכר בעניין כוזלי, 555).

25. כיון שהמבקשת לא תתערב בבירור השאלות העובדתיות שבין הצדדים, ומעורבותה תוגבל בהגשת חוות דעת בשאלות העקרוניות, העומדות על הפרק, הרי שצירופה גם לא יפגע ביעילות הדיון (ראו: בש"א (ת"א) 1013/01 ההסתדרות הכללית החדשה - ארגון שחקני הכדורסל - מכבי אשדוד, פסק דין מיום 25.1.2002).

לפיכך מתבקש בית הדין הנכבד להורות על צירוף המבקשת כ"ידידת בית המשפט" ולאפשר לה להגיש את חוות דעתה לאחר סיום שלב ההוכחות וקודם שהצדדים יסכמו את טענותיהם, על מנת שיוכלו להתייחס בסיכומיהם להיבטים, שיועלו בחוות הדעת.

אבנר פינצ'וק, עו"ד
ב"כ המבקשת

20 בפברואר, 2006